

Mäns våld i nära relationer

Av Paul Trygg

Dialogen kring våld i nära relationer har under de senaste åren ökat i vårt samhälle, även på vår familjerådgivning. Vårt professionella behov av att bättre förstå våldets konsekvenser och hur vi bäst ska bemöta och hantera det i parsamtalen, har lett till mycket dialog och kunskapsför djupning med hjälp av böcker, nättidningar och annan media i arbetsgruppen, kring detta komplicerade begrepp.

Som en bekräftelse på vårt engagemang gav socialchefen i Trelleborg, Karin Cederholm, i november 2005, familjerådgivare Paul Trygg ett projektuppdrag, att bland psykosociala yrkesgrupper i Trelleborg och Vellinge ta reda på behovet av ett mansinriktat behandlingsarbete utifrån våld i nära relationer:

Hur kan vi öka dialogen kring mansfrågor? Hur kan vi hjälpa männen att sluta slå och bättre ta hand om sig i sin kris? Finns behov av ett behandlingsarbete särskilt inriktat på män i Trelleborg? Hur skulle ett sådant arbete i så fall se ut? Hur kan dialogen kring mansfrågor öka bland människovårdande yrkeskategorier och framför allt bland männen där?

Läs mer om resultatet i ”Mansprojekt i Trelleborg - Delrapport 2006” på Trelleborgs hemsida www.trelleborg.se

BESKRIVNING AV VÅLD

Våld är destruktivt, ger smärta, skapar ångest, förstör den trygghetskänsla som det är meningen att familjen ska ge, och bryter ner personligheten hos dem som är utsatta. Våld skapar rädsla, underkastelse, förvirring, hat och aggressivitet.

Konsekvenser av våld ger bristande självförtroende, skuld- och skamkänslor, depression, sömnproblem, isolering, ensamhet, ökat beroende av mannen/utövaren, passivitet, handlingsförlamning... Våld ökar inte kärleken, utan tar i stället död på den.

KORT HISTORIK

Ifrågasättandet av mäns tidigare självklara könsmakt, d.v.s. att män tar sig rätten och makten att bestämma över och rätt att kontrollera kvinnor, är en relativt ny företeelse. För hundra år sedan var våldet normaliserat.

Aga-rätten, att mannen fick aga kvinnan, avskaffades 1864, men kvinnomisshandel föll inte under allmänt åtal förrän 1982. Våldtäkt inom äktenskapet kriminaliserades först 1965 i Sverige, ett brott som i praktiken straffades första gången 1984. Kvinnojourerna har kanske varit den viktigaste aktören som de senaste decennierna gjort att vi idag har våldet i nära relationer som offentligt tema och som dokumenterat våldet som kunskap, framför allt för att skydda kvinnan och barnen mot den slående mannen och som hot mot jämställdheten.

DEFINITION AV VÅLD I NÄRA RELATIONER

(Källa: Riksorganisationen Sveriges Professionella Kriscentra för Män)

Våld är avsiktligt användande av fysisk kraft, psykisk påverkan, annan egenmakt och/eller överläge riktad mot närstående, i syfte att skada, skrämja, tvinga fram eller hindra särskilda handlingar och beteenden. Även fysiska handlingar och hot riktad mot den egna personen i syfte att skrämja och påverka närstående definieras som våld. Barn som bevittnat våld har upplevt våld.

Olika former av våld:

- **FYSISKT VÅLD.** Varje form av oönskad fysisk beröring och fysisk handling som skadar och orsakar fysisk smärta.
- **PSYKISKT VÅLD.** Kränkningar med ord och handlingar som riktar sig mot den närståendes person, egendom eller människovärde. Psykiskt våld är också direkt hot om fysiskt våld och våldsamma konsekvenser och indirekt hot om t.ex. självmord eller hot riktat mot annan närstående, husdjur eller egendom. Begränsning av den närståendes rörelsefrihet är psykiskt våld. Barn som bevittnat våld har upplevt våld.
- **SEXUELLT VÅLD.** När någon blir tvingad att delta i eller se på sexuella handlingar mot sin vilja. Sexuellt våld är handlingar som uppfattas av den närstående som kränkande.
- **MATERIELLT VÅLD.** Den aggressivitet som riktas mot och förstör materiella ting både i och utanför hemmet och som skapar oro och rädsla.
- **LATENT VÅLD.** Stark ilska och aggressivitet som är inbunden och visar sig i kroppshållning och kroppsuttryck och som skapar rädsla, upplevs som ett hot om våldsamma konsekvenser och/eller påminner om tidigare erfarenheter av fysiskt våld.

Våld i nära relationer inkluderar alla slags relationer mellan närstående som heterosexuella par, samkönade par, syskonrelationer och andra familje- och släktrelationer.

FÖRKLARINGSMODELLER TILL VÅLD I NÄRA RELATIONER

För att kunna närma sig och förstå våld i nära relationer, har man olika teoretiska modeller till hjälp. Det råder enighet, i nuläget, om att dessa modeller samspelar med varandra.

INDIVIDMODELLEN fokuserar psykologiska faktorer och lyfter fram individ- och relationsnivån. Här läggs förklaringar på den enskilde individen kring barndomsupplevelser, hälsfaktorer och intellektuella faktorer samt sociala individfaktorer som missbruk, etc.

I den **SOCIALA INLÄRNINGSTEORIN** betonas att individer lär sig vara våldsamma genom att de växer upp där våld förekommer. Familjen är den primära källan där barnet lär sig roller, där barn sannolikt möter våld för första gången och där de lär sig hantera stress, frustration och konflikter.

SITUATIONSMODELLEN framhåller att någonting i själva situationen utlöser våldet t.ex. om livssituationen kännetecknas av svår stress. Risken för våldshandlingar ökar med förekomsten av ekonomiska bekymmer, isolering, arbetslöshet, sjukdom, skilsmässa, dödsfall och livskriser.

En **ÖVERGRIPANDE SAMHÄLLSMODELL** lyfter fram frågor om samhällets värderingar, politiska klimat, attityder till våldskulturmönster, sociala eller ekonomiska förhållanden och gräns för acceptering av våldshandlingar.

Ett patriarkaliskt samhälle stöds indirekt eller direkt av sociala eller ekonomiska processer som överordnar män och underordnar kvinnor. Idag syns det tydligast i ojämlikheten mellan män och kvinnor. Fortfarande styr gamla traditioner sociala och kulturella regler för hur kvinnor och män ska vara.

VARFÖR ANVÄNDER VISSA MÄN VÅLD - KONSEKVENSER

Våldet har en intention och följer en logik. Den som använder våld försöker alltid uppnå något med att använda våld. Som betraktare eller den som är utsatt för våldet, är det svårt att

se intentionen. Man ser bara den yttre handlingen och känner inte till utövarens tankar, känslor eller personliga historia. För utövaren själv kan det också vara svårt att förstå drivkraften i sitt eget våldsutövande. Utövaren är främst upptagen med att värja sig mot att bära ansvaret för sina egna handlingar. Han måste fokusera på andra för att aktivt kunna se bort ifrån de känslor han har inom sig som får honom att använda våld.

Våldets funktion handlar i grund och botten om att komma ifrån de undertryckta och svåra känslor utövaren bär på. I förhållandet till andra människor har våldet till uppgift att skapa kontroll. Har vi kontroll över andra så kan vi styra dem så att de inte längre är i stånd att få oss att komma i kontakt med de svåra känslorna. Våld kommer på så sätt att handla om en anpassning till en yttre och inre otrygg och svår värld. En yttre förklaring kan t ex vara att han inte tycker att det är rätt att använda våld, men det hände därför att hon var så provocerande, eller att hon sa något sårande, eller var speciellt avvisande. Genom att ge henne skulden för våldshandlingen får hon också ansvaret för den. En yttre förklaring är då att bortförklara våldshandlingen med vad hon sa eller gjorde. En inre förklaring kan vara att se våldet som hans sätt att bemästra sina svåra känslor. Sådana känslor kan t ex vara att det hon säger gör att han känner sig liten, underlägsen eller omanlig. Istället för att berätta för henne om att han känner sig förödmjukad, blir han våldsam mot henne när hon frågar vad som är fel. En inre förklaring kan vara att han använder våld för att slippa känna efter och prata om känslan av att vara förödmjukad. Han använder våld för att dölja att han känner sig liten och förödmjukad. Våld är ett av många sätt att bemästra sina känslor.

BARNEN

Våldet går inte bara ut över den kvinna som utsätts för det utan också barn, familj, vänner och samhälle.

Barnen glöms ofta bort när det gäller våld i nära relationer. Idag vet vi att 200 000 barn i Sverige växer upp i våldets närhet. I ”Se till mig som liten är” (Nationellt Råd för Kvinnofrid) skriver Katarina Weinehall om en studie om tonåringars upplevelse av att växa upp i våldets närhet:

”Barnen beskriver en hemmiljö där familjeregler har dikterats av fadern/mannen. Reglerna har varit svåra att följa då flera av dem varit outtalade och ofta ändrats på ett slumpartat sätt. I familjer med våld dikteras familjeregler av pappan/mannen. Fäderna har härskat i familjen genom att isolera den. Han har visat förakt, hånat, förödmjukat, dragit in kärleksbevis och utövat våld intill tortyr. Barnen har inte getts tillfälle att reagera. Den övriga familjen har avkrävts tystnad och barnen har fostrats till tystnad. Faderns kontroll och maktutövning har varit så stark, att han till slut inte nödvändigtvis behövt bruka fysiskt våld. För barnens del, framför allt för flickornas, kunde det räcka med psykiskt våld”.

Det är viktigt att alla reagerar kraftfullt på våld från den stund det upptäcks. Att våldet mörkläggs är en anledning till att det kan fortsätta, dessutom ökar risken att våldet trappas upp om ingenting görs.

Familjerådgivarens stränga sekretess bryts vad gäller barn som bevittnar våld i hemmet.

VÅLD OCH KÄNSLOR

Känslor som uppstår hos mannen i samband med våldshandlingar, berör ofta integritetsgränser, egenvärde och bristande självkänedom. Utövaren kan också ha svårigheter med att visa sina känslor överlag, framför allt ”svåra känslor” som ångest, saknad, sorg och beroende, men även till ”angenäma” känslor som kärlek, glädje och sexualitet.

ANSVAR

Våldet har en mening och följer en logik. Mannen använder våld för att uppnå något. Det kan vara att få kvinnan till att göra något hon inte vill eller att hindra henne från att göra något som hon vill. Våldet är något som mannen aktivt väljer. Det betyder att han också kan välja att inte använda våld. Att använda våld är hans val, ett val han har ansvar för.

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR PARSAMTAL PÅ FAMILJERÅDGIVNINGEN

När är det bra eller inte bra med parterapi när det förekommer eller förekommit våld i familjen? Hur säkert är det att samtala, för kvinnan, för barnen? Hjälper det eller kan det leda till att våldet ökar? En självklar förutsättning för parsamtal på familjerådgivningen, när det förekommit våld, är att båda vill samtala i par och att de har samma starka motivation för att bibehålla förhållandet eller för att fungera som föräldrar där parförhållandet är upplöst. Terapirummet får aldrig bli ett rum för våld och kränkningar eller en plats där rädsla för aggression styr samtalen! Parsamtal får inte leda till att våldet ökar. Skyddsaspekten – att kvinnan inte känner sig hotad när hon ska möta och samtala med mannen - är en grundförutsättning. En säkerhetsplan kan behövas för kvinnan och barnen, ett säkert skydd, t.ex. Kvinnohuset i Trelleborg, att tillgå om hon och barnen skulle behöva det under behandlingen, d.v.s. om mannen fortsätter att hota om eller använder våld. Utgångspunkten vid parsamtal är att den som utövar eller utövat våldet måste ta ansvar för sina handlingar, ta ansvaret för att det hände och upphöra med våldet. Det är inte kvinnans skuld att mannen inte kan kontrollera sig själv eller undvika att göra det han gjorde. Ibland kan mannen behöva enskilda samtal först för att bearbeta inre konflikter, aggressivitet, kris, separation etc. Han kan också behöva lära sig känna igen var gränsen går mellan vrede och våld, så att han fortsättningsvis inte blir ett offer för sin egen vrede. I ett sådant arbete är en grundläggande förutsättning att mannen kan skapa en god samarbetsrelation med sin terapeut.